

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH
BUDĚJOVICÍCH
ZEMĚDĚLSKÁ FAKULTA**

Studijní program: B4131 Zemědělství
Katedra: Katedra biologických disciplín
Studijní obor: Agroekologie
Vedoucí katedry: doc. RNDr. Ing. Josef Rajchard, Ph.D.

TÉMA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Zahrádkářské osady v Českých Budějovicích a jejich význam

Vedoucí bakalářské práce:
RNDr. Markéta Slábová, Ph.D.
Konzultant: Ing. Michael Bartoš, CSc.

Autor:
Tereza Homolková

České Budějovice 2019

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
Zemědělská fakulta
Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Tereza HOMOLKOVÁ**
Osobní číslo: **Z16088**
Studijní program: **B4131 Zemědělství**
Studijní obor: **Agroekologie**
Název tématu: **Zahrádkářské osady v Českých Budějovicích a jejich význam**
Zadávací katedra: **Katedra biologických disciplin**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem bakalářské práce je zmapovat současné zahrádkářské osady na území města Českých Budějovic a popsat jejich historii a potenciální ohrožení.

1. Vypracování literární rešerše na téma "zahrádkářské osady, jejich historie a poslání"
2. Zmapování současných zahrádkářských osad na území města Českých Budějovic
3. Popis jejich historického vývoje a potenciálních ohrožení
4. Analýza získaných informací a jejich interpretace v širších souvislostech

Rozsah grafických prací: podle potřeby

Rozsah pracovní zprávy: 30

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná

Seznam odborné literatury:

BUČEK, A. (2009): *Zahrady, zahrádkářské kolonie a město Brno* [online]. Literární noviny 18 (34) [cit. 6. 1. 2012].

GIBAS, P., MATĚJOVSKÁ, L., NOVÁK, A., ROLFOVÁ, E., TVARDKOVÁ, V., VALEŠOVÁ, I., VESELÝ, M. (2013): *Zahrádkové osady: Stíny minulosti, nebo záblesky budoucnosti?* Fakulta humanitních studií UK, Praha, 148 s.

KLOUPAROVÁ P. (2009): *Zahrádkářská kolonie jako kulturní fenomén. Etnologická interpretace.* Magisterská diplomová práce. Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno, 110 s.

MACL, O. (2007): *Historické kořeny zahrádkářství a vznik ČSZ. Rukověť zahrádkáře.* Praha, s. 2 - 3

PLETÁNEK, J. (1922): *Zahrádkové kolonie v cizině a u nás. Ústřední svaz spolků pro zakládání a udržování zahrádkových kolonií v Československé republice,* Praha, 82s.

VALEŠOVÁ I. (2011): *Zahrádka je jediný skutečný zahrádkářův svět aneb případová studie zahrádkových osad Cibulka a Technomat v Praze.* Diplomová práce. Fakulta humanitních studií UK, Praha, 134 s.

Vedoucí bakalářské práce: RNDr. Markéta Slábová, Ph.D.

Katedra biologických disciplin

Konzultant bakalářské práce: Ing. Michael Bartoš, CSc.

Katedra genetiky a speciální produkce rostlinné

Datum zadání bakalářské práce: 9. března 2018

Termín odevzdání bakalářské práce: 15. dubna 2019

prof. Ing. Miloslav Šoch, CSc., dr. h. c.
děkan

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZEMĚDĚLSKÁ FAKULTA
studijní oddělení
Studentská 1668, 370 05 České Budějovice

doc. RNDr. Ing. Josef Rajchard, Ph.D.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 9. března 2018

Prohlášení:

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne.....2019

.....

Tereza Homolková

Poděkování:

Ráda bych poděkovala vedoucí práce paní RNDr. Markétě Slábové, Ph.D. a konzultantovi panu Ing. Michaelovi Bartošovi, CSc. za odborné konzultace, vedení mé práce, poskytnuté materiály a vstřícný přístup.

Dále bych chtěla poděkovat územní radě Českého zahrádkářského svazu v Českých Budějovicích za poskytnuté informace a propůjčení jejich pamětní knihy zahrádkářů.

Obsah

1. Úvod.....	10
2 Literární rešerše.....	12
2.1 Zahrádkářská osada/kolonie	12
2.2 Český zahrádkářský svaz (ČZS).....	12
2.3 Komunitní zahrada	13
2.4 Historie zahrádkaření ve světě	14
Zahrádkaření ve Velké Británii.....	15
Zahrádkaření v Německu.....	15
Zahrádkaření v Dánsku.....	16
Zahrádkaření ve Francii	17
2.4 Historie zahrádkaření v České republice.....	17
3 Funkce zahrádkářských osad.....	20
3.1 Ekologická funkce	20
3.2 Produkční funkce.....	21
3.3 Sociální funkce	22
4 Ohrožení zahrádkářských osad	22
5 Metodika	25
Modelové území: České Budějovice	25
5.1 Geomorfologické členění modelového území.....	25
5.2 Klima modelového území.....	26
5.3 Zdroje informací.....	26
6 Výsledky	28
6.1 Historie zahrádkaření v Českých Budějovicích	28
6.2. Výsledky mapování současného stavu osad.....	31
7 Diskuze.....	36
8 Závěr	38

9. Seznam literatury a zdrojů	40
10. Přílohy.....	43

Abstrakt

Bakalářská práce s názvem *Zahrádkářské osady v Českých Budějovicích a jejich význam* se v první části zabývá literární rešerší. V úvodu rešerše jsou vysvětleny důležité pojmy, jako zahrádkářská osada, nebo Český zahrádkářský svaz (ČZS). Dále je zde stručně shrnuta historie zahrádkaření v různých státech Evropy. Kapitola o historii zahrádkaření v České republice je obsáhlejší než předešlé kapitoly o historii v jiných zemích. V této části jsou také popsány některé funkce zahrádkářských osad, nebo také ohrožení osad.

V praktické části práce je hlavním výstupem mapa se zakreslenými osadami v Českých Budějovicích a informace o historii zahrádkaření v Českých Budějovicích. K mapě se vztahují důležité informace, jako je počet osad se zahradami v soukromém vlastnictví, nebo počet osad se zahradami ve vlastnictví města, rozloha osad, počet vlastníků zahrad v osadách atd. Celkový počet osad je 12, ale děle se dělí na 20 dílčích osad. Hlavní důvod rozdělení je rozdílné vlastnictví (pozemek v soukromém vlastnictví / pozemek města Česká Budějovice), nebo výrazné rozdělení například silniční komunikací. Osady mají celkovou výměru 91,1 hektarů. Rozkládají se na 1,6 % z celkové výměry Českých Budějovic. Celkový počet majitelů vlastníků zahrádky v osadách je 1122. Z celkového počtu obyvatel města je to 1,2 %. Osad na pozemku města je 5 a zbylých 15 osad se skládá ze zahrádek v soukromém vlastnictví.

Klíčová slova: Zahrádkářské osady, zahrádkářské kolonie, České Budějovice, zahrádkaření, mapování osad

Abstract

The bachelor thesis - *History and development of allotment gardening and allotment sites in the town of České Budějovice* describe in the introduction important terms like gardening settlement, Czech gardening association (ČZS), history and development of gardening in different state in Europe. The chapter describing history is more focused on Czech gardening. Here are explained the function of gardening settlements and their threat.

The main output of the practical part is complex map with the drawn gardening settlements and information about history of gardening in České Budějovice. To the map relate information about number of settlements with gardens in private ownership,

gardening settlements with gardens owned by the city, total area of the settlements, number owners of gardens in settlements etc... Total number of settlements is 12, but they are divided between 20 smaller settlements (5 at town holding and 15 at private holding). The main reason for this current status is in different owners (private vs. town České Budějovice) and significant division by the roads. The settlements have 91,1 hectares (1,6 % total area of České Budějovice). The area of settlements is divided between 1122 owners (1,2 % population of České Budějovice).

Key word: Gardening settlements, České Budějovice, gardeners, mapping of allotment gardens

1. Úvod

Nejen v České republice, ale v Evropě obecně mají zahrádkářské osady dlouholetou tradici. První zahrádky vznikaly v důsledku hmotné nouze, ale také za účelem odpočinku a rekreace. Zpočátku byly pozemky darovány například sociálně slabším, aby si přilepšili na obživě. O zahrádkaření neměly však zájem jen slabší vrstvy obyvatelstva, ale i úředníci, kteří si zde chtěli odpočinout od každodenního ruchu města. S rostoucím zájmem o zahrady je spojeno i rychlé ubývání ploch pro zahradničení vhodných.

I v současné době si můžeme všimnout shluku zahrad na okraji města, či rovnou ve městě. Nazývají se zahrádkářské osady, nebo zahrádkářské kolonie. Z mého pohledu rozhodně na hodnotě zahrádkaření neubýlo a v dnešní uspěchané době mu přikládám velký význam. Dříve jsem v osadách vídala spíše lidi starší generace, ale dnes se o zahradničení zajímají i lidé z města ve středním věku, kteří si chtějí sobě i svým blízkým vypěstovat ovoce či zeleninu, nebo si jen najít kus přírody v betonové džungli.

V této bakalářské práci chci nahlédnout do historie zahrádkářských osad některých zemí Evropy, podrobněji v České republice a nejpodrobněji v Českých Budějovicích. Vývoj zahrádkářství byl ovlivněn významnými událostmi napříč historií, jako jsou války, industrializace, změny politického režimu i individuální změna životního stylu.

Pro pochopení důležitosti osad uvádím v kapitole číslo 3 některé jejich funkce, přičemž jsem vybrala 3, z mého pohledu nejdůležitější: ekologickou, produkční a sociální. Můžeme tyto aspekty brát i jako důvody, proč se snažit osady chránit proti zástavbě, ba dokonce podporovat jejich rozrůstání, popřípadě i jejich nové zakládání. V následující kapitole, číslo 4, jsou uvedeny nejčastější důvody zmenšování osad, zániku zahrad, nebo dokonce zániku celých zahrádkářských osad. Je dobré znát možné hrozby jak pro budoucí majitele zahrady, tak i pro majitele dlouhodobé. Mohou dopředu očekávat potencionální budoucí problémy a tím pádem s předstihem promyslet, či s odborníkem prokonzultovat možná východiska.

V kapitole číslo 5 se dozvíme základní informace o modelovém území České Budějovice. Myslím, že zde uvedená fakta jsou nezbytná pro představu dané lokality. Jsou zde uvedeny hlavní aspekty vztahující se k tématu zahrádkářství, a to geomorfologie a klima. Těmto tématům předchází stručný výtah základních informací

o Českých Budějovicích jako je počet obyvatel, rozloha města a tak dále. Dále je zde uvedené podrobné sdělení o sběru a čerpání dat. I když se může zdát, že je tato práce zaměřena hlavně na literární rešerši, nesmíme zapomínat na mapování, počítání vlastníků a získávání informací od územní rady ČZS pro město České Budějovice.

Kapitola číslo 6 se věnuje výsledkům. V této kapitole se můžeme dočíst, kolik osad je ve vlastnictví soukromém, kolik ve vlastnictví města. Kolik osob vlastní zahrádky v kolích, jakou rozlohu kolie mají, kolik procent rozlohy města kolie zaujímají, nebo kolik procent obyvatel města České Budějovice vlastní zahradu v osadách. K těmto získaným údajům je přiložen i graf vyobrazující údaje, nebo také mapa s vykreslenými zahrádkářskými osadami. Kapitola číslo 7 je diskuze, kde se snažím o analýzu vlastních výsledků v souvislosti s poznatky jiných autorů. V poslední kapitole číslo 8, tedy v závěru, shrnuji poznatky z literární rešerše a dále vlastní výsledky.

2 Literární rešerše

2.1 Zahrádkářská osada/kolonie

Nezáleží na tom, jestli použijeme termín zahrádkářská kolonie, nebo zahrádkářská osada. Tyto dva termíny mají stejný význam a definují jeden a ten samý pojem.

Pražský Generel zahrádkových osad z roku 2009 uvádí osady jako lokality „*současně zastavěného území obce, které byly k takovému konkrétnímu účelu užití určeny podle stavebního zákona vydaným územním rozhodnutím nebo stavebním povolením.*“ Návrh na vydání zákona o podpoře zahrádkářské činnosti a o úpravě některých podmínek jejího provozování (zahrádkářský zákon) z roku 2015 definuje osady takto: „*Zahrádkovou osadou je komplex jednotlivých zahrádek vzájemně sousedících, ve společné správě jejich uživatelů, včetně staveb a zařízení nebo bez nich, se společným oplocením a společnou přístupovou cestou k veřejně přístupné pozemní komunikaci.*“ Velikost jedné zahrádky v osadě je maximálně 400 m², na pozemku mohou být postaveny skleník a chata o výměře 18 m² a minimální počet zahrádek pro osady jsou 3 (Generel, 2009). Výše zmiňovaný Zahrádkářský zákon z roku 2015 rozhodně není první zákon pro zahrádkáře. V roce 2009 byl též podán podobný návrh zákona, ale tehdejší prezident, Václav Klaus, uplatnil proti tomuto zákonu právo veta (Deník.cz, 2016). Návrh zákona z roku 2009 popisuje zahrádkářství za veřejně prospěšnou činnost, která přispívá k ochraně přírody. Václav Klaus ale popsal zákon jako zbytečný a stěží prospěšný okolí, protože je zahrádkářství naplňování pouze osobního zájmu (Klaus, 2010).

2.2 Český zahrádkářský svaz (ČZS)

V České republice množství zahrádkářských osad zastřešuje základní organizace Českého zahrádkářského svazu. Také v jiných zemích Evropy existují obdobné organizace, přičemž 15 národních sdružení zastřešuje Evropská unie zahrádkářů. Za předchůdce dnešního Českého zahrádkářského svazu můžeme považovat Spolek českých zahradníků, který byl založen již v roce 1880 známým českým botanikem a cestovatelem Benediktem Roczlem (1824-1885). Jeho pomník můžeme dodnes spatřit na Karlově náměstí v Praze. Mezi další spolky, které předcházely dnešním zahrádkářským organizacím, můžeme zařadit Svaz českých spolků pro zařizování a udržování rodinných a dělnických zahrádek a chov drobného hospodářského zvířectva. Tento spolek, který byl založen v Praze v roce 1917, byl

v roce 1918 přejmenován na Ústřední svaz spolků pro zakládání a udržování zahrádkových kolonií v Československé republice (Peleška, 1997).

Po druhé světové válce byl založen Svaz zahrádkářů, který byl v roce 1948 přejmenován na Jednotu zahrádkářů. Postupem času a v závislosti na společenské situaci postupně vznikl stávající Český zahrádkářský svaz (ČSZ). Jeho stanovy ČZS jako: „*společenství, sdružující ve svých organizačních jednotkách fyzické a právnické osoby se společným zájmem o zahrádkářskou činnost podle zvláštního právního předpisu, působící jako samosprávný spolek s názvem Český zahrádkářský svaz, z.s.*“ V těchto stanovách jsou dále uvedeny činnosti, které by měl svaz zajistit svým členům. Je to například pořádání přednášek, školení, výstav, soutěží, exkurzí a dalších činností, které popularizují a propagují zahrádkářskou činnost. Dále vydává vlastní časopisy i knihy, buduje a provozuje zařízení jako moštárny, sušárny, palírny a povidlárny a vytváří vlastní dotační fondy.

ČZS se skládá ze základních a specializovaných organizací, které jsou vlastním nositelem i vykonavatelem práv a povinností. Volení zástupci těchto organizací tvoří vyšší územní celky, a to Územní rady na Územních sdruženích a Republikovou radu, která je centrální orgán ČZS. Územní sdružení koordinují činnost jednotlivých organizací, ale nejsou jejich nadřízeným orgánem. Vnitřní režim a správu zahrádkové osady si upravuje sama organizace ve svém osadním řádu, který zavazuje všechny její členy. Ti ho schvalují na členské schůzi svolávané aspoň jednou za rok. Český zahrádkářský svaz sdružuje téměř 140 000 členů z celé České republiky v 2500 základních a 17 specializovaných organizacích (Český zahrádkářský svaz, 2011).

2.3 Komunitní zahrada

Soudobý trend, který se stal velmi oblíbený v zemích západní Evropy jsou komunitní zahrady. Komunitní zahrada je prostor, kde hospodaří současně lidé nejčastěji ze stejného města, nebo ulice. Pozemek může být rozparcelován a každý může mít svůj záhon, nebo se o celou zahradu starají všichni a úrodu si rozdělí. Zpravidla bývá komunitní zahrada ve městě a hospodaří na ní lidé bez vlastní soukromé zahrady. Často se uvádí, že primární účel komunitní zahrady není vypěstované ovoce či zelenina, ale “pěstování“ sociálních vztahů (Goňová, 2015). V Českých Budějovicích je jedna (obr. č. 1), relativně nově vybudovaná komunitní zahrada u Palackého náměstí, přesněji na zahradě Dětského centra Strom života. Její realizace trvala rok, od ledna do prosince 2017 (www.nadacevia.cz).

Obr. č. 1: Jediná komunitní zahrada České Budějovice, Palackého náměstí, Zdroj: [www.facebook.com/Komunitní zahrada České Budějovice](https://www.facebook.com/Komunitni-zahrada-Ceske-Budejovice)

2.4 Historie zahrádkaření ve světě

Významný rozmach zahrádkářských osad byl na počátku industrializace, tzn. koncem 19. a začátkem 20. století. Lidé z venkova se stahovali do měst za prací, životní styl se měnil a se zahrádkářskými osadami lidé začali znovu nacházet pouto s přírodou (Gibas et al., 2013). Pro popis historie jsem pro jejich dlouholetou historii v zahrádkaření vybrala Dánsko, Francii, Německo a Velkou Británii.

Zahrádkaření ve Velké Británii

První zemí, které se budu v této kapitole věnovat, je Velká Británie. Zde, jako první na světě, proběhla industrializace. Právě vlivem industrializace se lidé začali více zajímat o přírodu, začala jim chybět a tím pádem měli chuť pracovat s půdou a s rostlinami na zahrádce. Již v roce 1700, kdy byly dvě třetiny Anglie v soukromém vlastnictví probíhalo takzvané „hrazení půdy“. Tento přístup se nelíbil nižším vrstvám obyvatelstva, které na ohrazené půdě už nemohly hospodařit. V průběhu 18. století bylo ohrazování ploty, nebo příkopy podpořeno zákonem, tím pádem byl lépe překonáván nesouhlas chudších vrstev, které tímto ztratily přístup k pozemkům (Wasson, 2010). Farmáři se začali stěhovat do měst, protože již nemohli hospodařit na pozemcích. Ve městech bylo náhle spoustu lidí, pro které nebyl dostatek pracovních pozic a tím pádem přibývalo chudých. Lidé, kteří sehnali práci, byli levnou pracovní silou. Stejně jako v České republice, nebo Francii, byly poskytovány pozemky dělníkům od továrníků, či šlechtických majitelů pozemků (Gibas et al., 2013).

Roku 1819 se ve městech přidělovaly chudým zahrádky pro pěstování např. zeleniny pro vlastní potřebu. Toto přerozdělení nařizoval zákon vydaný téhož roku (Klouparová, 2009). Tyto zahrádky nesloužily jen jako zdroj plodin, ale též jako místo pro relaxaci a odpočinek. Dělníci pracující na zahradách byli klidnější a více produktivní, z čehož měl užitek zaměstnavatel (Macl, 1999).

Roku 1901 byla založena organizace s názvem *The National Society of Allotment and Leisure Gardeners Limited*, která funguje až do dnešní doby. Společnost pro stavbu měst získala od roku 1900 do roku 1902 6 km² půdy pro stavbu sídlišť se zahradami. Pozemky se nacházely jen 30 km od hlavního města Londýn (Macl, 1999).

I ve Velké Británii měly na činnost zahrádkářů vliv světové války. Během nich byla nouze, ale po jejich konci, když už nebyla potřeba plodin ze zahrad tak vysoká, lidé již neměli důvod ani chuť starat se o pozemek (Gibas et al., 2013).

Zahrádkaření v Německu

Podobně jako ve Velké Británii, i v Německu byl vliv industrializace velkým činitelem pro rozmach zahrádkaření. Například v Kielu se už roku 1820 pronajímala část městských pozemků pro pěstování ovoce a zeleniny (Pletánek, 1922).

Se založením zahrádkářských osad v Německu je spojován hlavně doktor Daniel Gottlieb Moritz Schreber, od jehož příjmení je odvozen název pro německé zahrádky – Schrebergarten (Votrubec 1980). Doktor Moritz Schreber (1808–1861) byl lipský ortoped a fyzioterapeut. Byl zastáncem zdravého pohybu a byl toho názoru, že dětem, například

s problémy s páteří, pomůže pohyb na čerstvém vzduchu a kontakt s přírodou (Rethschulte, 2007).

Drescher (2001) o M. Schreberovi píše: „*O zahradničení neměl ani ponětí, ale chtěl městské děti dostat z ulice na čerstvý vzduch a nabídnout jim užitečné zaměstnání.*“ Schreberovy vize byly uskutečněny až po jeho smrti, a to jeho zetěm a ředitelem školy, doktorem Ernstem Hauschildem, který roku 1864 založil spolek pro výchovu – Schreberverein (Pletánek, 1922). Schreberverein zakládal dětská hřiště, u kterých byly menší zahrádky kde si děti mohly pěstovat květiny či zeleninu (obr. č. 2) (Klouparová, 2009).

Po druhé světové válce už bylo jen v Berlíně 200 000 zahrádek. Tak velký počet zahrad však nevydržel dlouho. Kvůli městské zástavbě klesl jejich počet na současných 80 000 (Drescher, 2001).

Obr. č. 2: Schreberova zahrádka, Berlín, 1930

Zdroj: <https://timelineimages.sueddeutsche.de>

Zahrádkaření v Dánsku

V Dánsku se zakládaly osady hlavně z důvodu hmotné nouze. Královský výnos, vydaný roku 1826, nařizoval městským úřadům Dánska zakládat zahrady pro chudší, aby se tím zlepšila jejich životní úroveň a také pro větší produkci ovoce a zeleniny (Procházka, 1926). K roku 1908 se datuje vznik federace zahrádkových osad a roku 1916 vznikla národní federace (Jensen, 1996). Začátkem 20. století se na

zahrádkách v Kodani téměř vůbec nepěstovalo ovoce ani zelenina, byly okrasného charakteru (Pletánek, 1922). Možná proto, že Dánsko jako celek se těšilo celkem velké prosperitě. Lidé se věnovali například výstavbě pivovaru Carlsberg, nebo také budovali loděnice v Kodani. Primárně ovoce a zelenina se zde začala pěstovat v období světových válek, kdy bylo v Dánsku cca 100 000 zahrádek (Jensen, 1996).

Se sociálním vývojem druhé poloviny 20. století se vyvíjely i zahrádky. Životní úroveň rostla, pracovní doba se zkracovala, a tak si zahrádkáři krášlili své zahrady a budovali zahradní domky, aby byly uzpůsobeny pro delší pobyt. Následkem druhé etapy industrializace se rozšiřovala silniční síť a s tím se rozšířil i rádius znečištění ze silniční dopravy. To způsobilo horší kvalitu vypěstovaných plodin i životního prostředí (Rolfová, 2012).

Zahrádkaření ve Francii

Stejně jako v dříve uvedených zemích se venkovští lidé začali stěhovat do měst, kde přestali potřebovat zemědělské dovednosti. Tím pádem ubývalo stravy jak na kvalitě, tak i na kvantitě. Velmi klesla i úroveň hygieny. To mělo za následek zkrácení délky života u městských lidí o 6 let oproti venkovanům (Gibas et al., 2013). Francouzská katolická charita roku 1837 darovala pozemky lidem v hmotné nouzi, aby si na nich mohli vypěstovat různé plodiny na přilepšenou (Špetlíková, 2015).

Jules Lemire, křesťanský demokrat a opat, založil roku 1896 zahrádkářský svaz Ligue Francaise du Coin de Terre et du Foyer, který jen tři roky po svém založení sdružoval 655 zahrad. Librova (2003) píše, že v roce 1907 se ve Francii nachází 232 kolíí, které sdružují přes 10 tisíc zahrádek. V roce 1945 bylo ve svazu již 250 000 zahrádek (Gibas et al., 2013).

2.4 Historie zahrádkaření v České republice

Nejstarší zmínky, které můžeme ohledně zahradničení dohledat, jsou z 10. a 11. století a najdeme je v základních listinách klášterů. Tyto zmínky by se určitě daly dohledat i u dalších zemí Evropy. Jsou to povětšinou jen drobné zmínky o malém ovocném sadu, či zahrádky u kostela, kde si plodiny pěstovali obyvatelé fary. Od doby Karla IV. můžeme říci, že se vinařství a ovocnářství těšilo velké oblíbenosti. Jeden z prvních studentů dnes už Karlovy univerzity psal „*O stromech a plodech ovocných.*“ Byl to mistr Klaret, vlastním jménem Bartoloměj z Chlumce. Od roku 1419 se prosperující zahrádkaření pozastavilo z důvodů husitských válek. O 15 let později, až války utichly, byli v českých zemích takoví odborníci na pěstování ovoce, že byly

plody svojí kvalitou známy v celém světě (Macl, 2006).

Další nežádoucí událost, která opět pozastavila vývoj ovocnářství u nás, byla mezi lety 1618–1648 třicetiletá válka. Zkonfiskované statky byly rozděleny za zásluhy bojovníkům z císařské armády a žoldáci drancovali co se dalo. Hned po bitvě na Bílé hoře sepsal Jan Lohelius potup pro rekatolizaci (Macl, 2006). Významný český sadař, Jiří Holík, odešel do exilu kvůli nesouhlasu právě s již zmíněnou rekatolizací. Vymyslel 3 nové způsoby roubování ovocných stromů a v Rize, kde také zemřel, zakládal ovocné zahrady a sady (Ryantová, 2016). V době vlády Marie Terezie byla první snaha zakládat zahrádkářské a ovocnářské spolky. Roku 1750 vzniklo Bratrstvo zahradnické, roku 1770 Společnost pro zvelebování hospodářství a svobodného umění v Království českém (Macl, 2006). Důležitý šlechtitel ovocných stromů byl ke konci 18. století Matěj Rössler. V Poděbradech, kde působil jako děkan, se zasloužil o založení zahrady Sans pereil, ve které bylo vysázeno cca 70 000 stromků s více než 2000 odrůdami. Sans pereil byla svého času největší ovocná zahrada Evropy (Macl, 2006).

Stejně jako v Evropě, tak i v České republice, začaly vznikat zahrádkářské osady koncem 19. století, ačkoli úplně první založení ryze zahrádkářského spolku se datuje k roku 1809, kdy se v Brně sloučily různé spolky a výsledkem byla Moravskoslezská společnost pro zvelebování orby, přírodoznalectví a vlastivědu. Utvoření této společnosti bylo inspirací pro vznik Ovocnického spolku pro Království české v roce 1820 (Peleška, 1982). Osady vznikaly i za stejným účelem jako jinde v Evropě, aby si lidé přilepšili při případné hmotné nouzi, ale i jako místa pro relaxaci a odpočinek (Pletánek, 1922). Pletánek (1922) píše: *„Zřízením zahrádkových kolonií přispívá se též k tělesné a duševní výchově dětí, volný pohyb na slunci a zdravém vzduchu prospívá tělesnému vývinu dětí a blízký styk s přírodou rozvíjí jejich duševní schopnosti.“* Zahrádky u nás začaly vznikat i podle paradigmatu Schreberových dětských zahrádek, již realizovaných v Německu. V literatuře napsané ze začátku 20. století jsou zahrádkářské osady vyzdvihovány i pro svou důležitou společenskou funkci (Procházka, 1927).

V Praze, na konci 19. století, nejspíše vznikaly první osady. Byly to zejména tzv. dělnické zahrádky vznikající například kolem továren německého podnikatele F. Ringhoffera, který pronajímal své pozemky dělníkům (Klouparová, 2009).

Velkými činiteli ovlivňujícími zahrádkářství v České republice byly světové války, při nichž trpěli lidé nedostatkem jídla a samozřejmě byli pod velkým stresem.

Během šesti let, mezi lety 1914 a 1920, se zvedl počet zahrádkářských osad téměř pětkrát (z 29 na 141) (Vágner, 2004). Roku 1917 vznikl Svaz českých spolků pro zřizování a udržování rodinných a dělnických zahrádek a chov drobných hospodářských zvířat. Bohužel už roku 1920 jsou některé z osad rušeny z důvodu urbanizace (Pletánek, 1922). Během období 2. světové války (1939-1945) bylo zahrádkaření v osadách značně ztíženo tím, že: „*Okupanti vydali zákaz shromažďování a neměli zájem na spolčování lidí*“ (Macl, 1999).

Pro Čechy a Moravu byl založen Svaz zahrádkářů roku 1943, díky kterému mohli mít zahrádkáři aspoň nějaký spolkový život v osadách. Svaz se přejmenoval na Jednotu zahrádkářů po 2. světové válce, ale 9 let poté, roku 1954, byla Jednota zrušena z důvodu kolektivizace. Československý svaz zahrádkářů a ovocnářů vzniká roku 1957 a roku 1969 se rozděluje na českou a slovenskou část. V roce 1979 byl svaz přejmenován na Český zahrádkářský svaz (Špetlíková, 2015). Podle Klouparové (2001) se mezi lety 1957 a 1989 zvýšil počet zahrádkářských osad z 676 na 4 477 a počet členů vzrostl ze 48 000 na 460 000. Poptávka po zahrádkách byla tak velká, že zájemci museli v pořadníku čekat třeba i několik let (Vágner, 2004). V tomto období se zahrádkářské osady těšily velké popularitě, tzn. stávající osady se rozrůstaly a zároveň vznikaly i nové (Kundera, 2014).

Rok 1989 byl rok politických i sociálních změn. Pohled lidí na využívání zahrádek se začal měnit z produkční funkce na funkci rekreační (Kundera, 2014). Roli začaly hrát i nevyjasněné majetkové vztahy - na jedné straně byli restituenti, kteří měli právo nakládat s pozemky dle svého uvážení a na straně druhé zahrádkáři, kteří měli doposud právo trvale hospodařit na pozemku. Musel být vydán zákon 229/1991 Sb., který nařizoval nájemní vztah a rušil trvalé užívání půdy (Macl, 2002). S otevřením nových kariérních možností i nových možností trávení volného času docházelo i k odklonu od zahrádkaření. Například zahrádkářským osadám v Českých Budějovicích klesla produkce ovoce i zeleniny a lidé nechávali zahrady ležet ladem. Na druhou stranu byly k vidění opravené zahradní domky, nově zbudované přístřešky, altány, nebo i bazény (Kubeš 2009). Změnila se i skladba rostlin na zahrádkách. Dříve vysoké zastoupení ovocných stromů, zeleniny a ovoce vystřídal okrasné druhy rostlin, stromů i keřů a dbalo se hlavně na estetický dojem (Kundera, 2014). Pěstovat se nevyplatilo ani za účelem zisku, jelikož se po sametové revoluci otevřely hranice a tím se nastartoval obchod s ovocem a zeleninou za dobré ceny (Gibas et al., 2013).

V současnosti můžeme pozorovat spíše ochotu lidí si za kvalitní potraviny

výrazně připlatit. Začínají preferovat potraviny z regionálních zdrojů a oceňují biokvalitu. V nejlepším případě si rádi vypěstují plodiny sami.

3 Funkce zahrádkářských osad

„Na jedné straně jsou považovány za jakýsi relikv či stín minulosti, který brání dalšímu rozvoji a modernizaci města. Na straně druhé naopak bývají považovány za pozitivní trend.“ (Gibas et al., 2013). V následující kapitole se budu věnovat hlavním funkcím zahrádkářských osad nejen města České Budějovice. Vybrala jsem tedy funkci ekologickou, produkční a sociální.

3.1 Ekologická funkce

Důležitá funkce zahrádek je ta ekologická, i když si to většina zahrádkářů nejspíš neuvědomuje. Základní funkce všech rostlin je samozřejmě fotosyntéza, tedy pohlcování oxidu uhličitého a tvorba důležitého kyslíku. *„Je dokázáno, že porosty mají vliv na množství odražených slunečních paprsků, a tím na teplotu ovzduší. Ví se, že stromy a keře i porost trávníku jsou špatnými vodiči tepla a že mají schopnost teplo akumulovat.“* (Jelínková et al., 1997). Rostliny pěstované na zahrádkách, zejména dřeviny, mají nezpochybnitelné klimatické účinky na své okolí. Důležitost zeleně, která je na zahrádkách samozřejmě přítomna, zmiňuje i Krejčík (2016), který píše o důležitosti mikroklimatu – utváření stínu, zvlhčování vzduchu apod. S flórou na pozemku souvisí i přítomnost různých živočichů, je zde tedy pestrá biodiverzita. Dále zahrady zachycují prach, zadržují vodu v krajině, nebo také ovlivňují vlhkost vzduchu a zabraňují vodní i větrné erozi (Jelínková et al., 1997).

Zahrady můžeme vnímat i jako refugia pro živočichy či rostliny. Útočiště zde nalézá mnoho druhů živočichů. Tuto funkci bych ztotožnila s funkcí například remízku v poli. Živočichům může zahrada pomoci zdolat delší vzdálenost a na chvíli jim poskytnout prostor pro odpočinek a bezpečí, nebo jim může rovnou poskytnout místo pro život a rozmnožování. Na zahradách můžeme najít různé druhy hmyzu, ptactva, dokonce i malé savce jako například kunu či ježka (Špetlíková, 2015). Díky zahradám se ve městech stále hojně nachází ježek východní, který se živý hlavně různými druhy bezobratlých živočichů (Buček, 2009). Někteří živočichové jsou žádoucí i z produkčního hlediska, jako třeba opylovači, nebo přirození predátoři škůdců. Zahrady jsou též genofondem hlavně tradičních odrůd ovocných stromů, o které velkoplošné zemědělství v dnešní době nejeví takový zájem.

Nejen zahrady jako takové, ale i samotní zahrádkáři přispívají dobrému stavu životního prostředí, aniž by to byl jejich vědomý a primární cíl. Už jen snaha zadržet dešťovou vodu, aby se s ní následně mohlo zalévat, je pozitivní přínos pro udržení vody v krajině. Vlastní kompost je na zahrádkách samozřejmostí a nejmodernější stroje pro údržbu zahrady se vidí jen zřídka. Oba tyto aspekty mají svůj základ v ekonomické rovině. Komposty fungují jako „skladiště“ pro odpad ze zahrady a výhodu mají ve svém umístění hned na zahradě. Kompostem zahrádkář ušetří i za nákup drahých hnojiv. Důvod, proč vidáme zahrádkáře spíše s obyčejným starým rýčem než s motorovým, nebo elektrickým kultivátorem půdy je též ekonomický. Chatky na zahrádkách bývají kvůli svému snadnému přístupu terčem pro zloděje, takže hrozí odcizení drahého vybavení, nebo prostě v osadě není přístup k elektrickému proudu. Ač je v tom důvod jednoznačně pouze ekonomický, zahrádkáři snižují svoji ekologickou stopu jak vlastním kompostováním, tak používáním obyčejného nářadí. (Gibas et al., 2013).

3.2 Produkční funkce

Z předešlých kapitol zabývajících se historií zahrádkaření jak u nás, tak i ve světě, je patrná produkční a ekonomická funkce. Produkční funkce přišla vhod nejen při světových válkách, ale třeba i při horší životní úrovni nižší dělnické třídy. V dnešní době plní zahrady spíše funkci rekreační, ale vášniví pěstitelé různých druhů plodin se zde najdou stále (Kubeš, 2009).

„Je absurdní myslet si, že špatná učitelka čtyřiceti dětí je společensky užitečnější než dobrá učitelka jednoho, a ještě k tomu vlastního dítěte. Podobným kolektivistickým bludem je stavět zemědělskou velkovýrobu zvadlé a jedy prosycené zeleniny nad zahrádkářovo samozásobitelství.“ (Blažek, 2002). Blažek (2002) ve svém článku také poukazuje na fakt, že zahrádkáři byli důležitými zásobiteli plodin v časech krize.

Podle odborníků bychom měli ročně zkonsumovat 140 až 150 kilogramů zeleniny, což je cca 400 gramů denně. Podle každoročního kvalifikovaného odhadu vypěstují tuzemští samozásobitelé 12 až 15 % z celkového výpěstku zeleniny. Když vezmeme v potaz, že se u nás každý rok vypěstuje až 500 000 tun zeleniny, zahrádkáři z toho vypěstují až 75 000 tun, a to k přírodě šetrným způsobem (viz předchozí kapitola). Nejvíce se pěstuje kedluben a česnek. V poslední době se též pěstují atypické odrůdy jak ovoce, tak zeleniny nebo i květiny (Rod, 2006).

3.3 Sociální funkce

Jak již zmiňuji výše, zahrádkářská osada je komplex vzájemně spolu sousedících zahrad. Vlastníky pozemků sdružuje za prvé vlastnictví parcely v jedné osadě a za druhé zájem o zahrádkaření, ovocnářství atd. Při takových okolnostech by bylo prakticky nemožné nevést v jedné osadě společenský život. Nejde jen o přátelské vztahy mezi sousedy, ale i o vztahy rodinné. Rodiče i děti si vytvoří pouto k místu, lokalitě, ale i k přírodě jako takové. Kundera (2014) píše: „*Nelze opomenout ani to, že zahrádkaření je protikladem k dnešnímu nehmatatelnému „virtuálnímu“ světu, kde se odehrává spousta nezbytných procesů, jako je nakupování, výdělečná činnost, placení pohledávek, vzdělávání se. Zahrádkaření je naopak aktivita, kde musíme zapojit nejen mozek, ale i naše tělo a smysly, proto může být pro mnoho lidí trávících čas u počítače určitou ozdravnou kúrou. Navíc člověk na vlastní oči vidí plody své práce.*“ Člověk na zahradě tráví svůj volný čas zcela dobrovolně a rád, což nemusí platit o jeho zaměstnání.

Již uskutečněnými výzkumy je prokázáno, že kontakt s půdou, s přírodou a s rostlinami má pozitivní účinky na psychickou i fyzickou pohodu. Dá se říci, že zahrádničení je levný recept pro udržení si zdravé psychické rovnováhy (Špetlíková, 2015). Tato aktivní rekreace napomáhá udržovat starší generace zahrádkářů ve zdravém pohybu na čerstvém vzduchu. Fyzickému zdraví prospívá nejen pohyb vykonaný při obdělávání půdy a péči o plodiny, ale i finální výpěstky v biokvalitě (Generel, 2009).

4 Ohrožení zahrádkářských osad

Jak již zmiňuji v kapitole číslo 3, zahrádkářské osady mají užitečné funkce jak pro zahrádkáře, pro estetiku města, tak i pro tvorbu mikroklimatu a zvýšení biodiverzity. Přesto je jejich existence často ohrožena. Ve Zpravodaji ČZS se píše: „*Přesto je existence osad v rámci města či městských částí mnohdy komplikovaná, nejistá nebo přímo ohrožená. Budoucnost zahrádkových osad záleží mimo jiné na tom, jak jejich užitečnost bude vnímat širší okolí, tedy nejen obyvatelé příslušných čtvrtí, ale i majitelé sousedních pozemků a také radnice, které často bývají majitelem či správcem pozemků, na kterých se osady nacházejí.*“

Samostatné zahrady, nebo i celé osady ohrožuje více faktorů. Nátlak developerů, nezájem lidí o zahrádkaření, nebo s nimi nepočítají dokonce radnice při sestavování nového územního plánu (obr. č. 3, obr. č. 4). Úmysl zrušit jednu

z nejstarších zahrádkářských osad měli např. radní v Praze. Mělo se jednat o osadu zvanou Ořechovka na Praze 6. Nakonec byla osada shledána užitečnou stejně jakou parková nebo jiná městská zeleň (Ludvík, 2017). Jiné osady se výrazně zmenšily, nebo dokonce zanikly a místo nic na pozemku stojí například bytové domy. Někteří zahrádkáři dokonce dávají dohromady petice pro podporu a zachování osady. Taková situace byla například v pražské osadě na Barrandově, kde se s osadou též nemělo počítat do nového územního plánu (www.ipetka.cz, 2018). Určitým ohrožením některých zahrádkářských osad je i fakt, že některé nevyužívané/opuštěné zahrádkářské chatky využívají bezdomovci jako své dočasné útočiště a znepříjemňují svými aktivitami ostatním uživatelům pobyt na zahrádkách.

Obr. č. 3: Zástavba rodinnými domy jako jeden z příkladů ohrožení zahrádkářských osad (U papíren, Osada číslo 9, 2018)

Autor: Michael Bartoš

Obr. č. 4: Rozvoj komunikační sítě ve městě jako další z příkladů ohrožení zahrádkářských osad číslo 15 (Husova kolonie II., 2018)

Autor: Michael Bartoš

5 Metodika

V úvodu bych chtěla zmínit, že se v průběhu vypracování práce ukázalo, že získat požadovaná data k následným analýzám bude komplikovanější, než jsme očekávali. Původní domněnka byla, že na územním sdružení Českého zahrádkářského svazu v Českých Budějovicích budou mít aspoň základní zakreslení zahrádkářských osad a informace o jejich rozloze, počtu zahrad tvořících osady a vlastnících. Tyto informace však nikde centralizované nejsou. Proto jsem musela osady zmapovat, změřit a spočítat počet vlastníků sama a už tento samotný souhrn informací je cenným výsledkem práce.

Modelové území: České Budějovice

Statutární město České Budějovice je hlavním a zároveň největším městem Jihočeského kraje. České Budějovice leží na soutoku řek Malše a Vltavy. V úzkém okolí města se nachází více zahrádkářských osad, takže pro dodržení zadání bylo nutné dodržovat dané hranice města (mapa č. 2). Základní informace o městě jsou v tabulce č. 1. Současné hranice okresu České Budějovice se zformovaly roku 1960 po správním rozdělení České republiky (ČSÚ).

Tabulka č.1

Město	Počet obyvatel (2018)	Nadmořská výška	Katastrální výměra v km ²
České Budějovice	93 863	381 m n. m.	55,56

Zdroj: Vlastní zpracování

5.1 Geomorfologické členění modelového území

Město se nachází v nejhlubší jihovýchodní části tektonického příkopu zvaném Českobudějovická pánev o délce cca 60 km a šířce 15 km. Dle geomorfologického členění ji řadíme do provincie České vysočiny, soustavy Česko-moravské, podsoustavy Jihočeských pánví. Českobudějovická pánev je na jihozápadním vklíněna mezi Šumavské podhůří a na severovýchodě Táborskou pahorkatinu. Dalo by se říci, že díky svému umístění, v Českobudějovické pánvi, mají Č. Budějovice rostoucí potenciál. Město není ostře ohraničeno velkými kopci, jako některá jiná města, tím pádem není růst města, či osad limitován okolním reliéfem. Na jižní straně hraničí s Novohradským podhůřím a na východní straně s Lišovským prahem (Czudek, 1972). Geologické podloží Českých Budějovic tvoří většinou křídové pískovce a jílovce a třetihorní písky a jíly českobudějovické pánve. Na ploše města se

nachází jen ložiska stavebních a nerudných surovin (Hajíčková, 2009).

Fytogeograficky spadá vybraná oblast do středoevropské květenné oblasti (mezofytikum). Tuto oblast charakterizují opadavé listnaté lesy. Vegetační pokryv města je tvořen zejména parky, zahradami a občas i stromovým a keřovým patrem, které vzniklo při neudržování prázdných pozemků (Hajíčková, 2009).

5.2 Klíma modelového území

Mezi hlavním činitele, které ovlivňují podnebí, je umístění na dně Českobudějovické pánve. Podnebí značíme jako mírně teplé, vlhké s mírnou zimou. Dalším takovým činitelem je horské pásmo Novohradských hor a Šumavy, v potaz by se také dal vzít vliv Alp. Projevují se zde jak závětrné, tak fénové efekty. Tyto efekty zapříčiňují vyšší teploty, nebo také menší úhrn srážek, ale ne v takové míře jako například v Českém lese. Uprostřed města a jeho blízkém okolí je tepleji než na předměstí. Teplota je zde průměrně vyšší až o 0,6 °C a zapříčiňuje to městská zástavba. (Hajíčková, 2009).

Roční průměrná teplota je 8,2 °C. Mrazových dnů je v průměru 111, z nichž 30 je dní, kdy je teplota pod bodem mrazu celý den. Letních dnů je v průměru 40 (nad 25 °C) a tropických dnů je v průměru 7 (nad 30 °C). Průměrný roční úhrn srážek je 629 mm. Průměrná rychlost větru jsou 2,2 m/s. Tato hodnota není příliš vysoká kvůli umístění města v Českobudějovické pánvi (Vavruška, 2019). Z toho vyplývá, že podmínky pro pěstování jakékoli plodiny jsou tu příznivé. Díky nízké rychlosti větru je menší riziko polámaní pěstovaných plodin, nebo i snížené pravděpodobnost větrné eroze. Paradoxně nejnižší naměřená teplota v České republice byla naměřena roku 1929 a to -42,2 °C. tato extrémně nízká teplota byla naměřena v obci Litvínovice, která leží 3 kilometry jihozápadně od centra Č. Budějovic (ČSÚ, 2016).

V současné době je trend velmi suchého a teplého léta. Teplota v letních měsících je zhruba o 2 °C vyšší než před deseti lety (ČHMÚ, 2018). Pokud budou v následujících letech sucha a vysoké teploty pokračovat, nebo dokonce gradovat, budou muset zahrádkáři vynaložit větší úsilí pro zadržení vody na zahrádce, nebo budou muset použít větší finanční prostředky pro přívod vody na pozemek.

5.3 Zdroje informací

Ke zpracování této bakalářské práce byla stěžejní analýza literárních a mapových podkladů, rozhovory se zaměstnanci územního sdružení ČZS v Českých Budějovicích a také vlastní pozorování na lokalitách se zahrádkářskými osadami

včetně pořizování fotodokumentace. Hlavní zdroje pro zpracování literární rešerše byly knihy a články zabývající se touto problematikou. Nejsou to jen striktně knihy o zahrádkaření, ale i například i o obecné historii. Musela jsme se zaměřit na všechny aspekty, nebo historické události, protože zahrádkaření ovlivňují jak světové války a s tím spojené období krize, tak i plánovaná zástavba ve městě. Přesné definice pojmů jsem hledala v předpisech či zákonech. Kapitola zabývající se historií zahrádkaření v Českých Budějovicích by rozhodně nevznikla bez pamětní knihy ČZS Č. Budějovic, která mi byla propůjčena bývalým kronikářem panem Tučkem.

Cenné informace mi byly poskytnuty Územním sdružením Českého zahrádkářského svazu České Budějovice, kde byli všichni velmi ochotní. K mapování a tvorbě map osad jsem použila aplikaci MapoMat, která se nachází na webových stránkách Agentury ochrany přírody a krajiny. Pro zjištění rozlohy a sečtení vlastníků jsem se obrátila na internetovou stránku Českého úřadu zeměměřičského a katastrálního, kde je umožněno nahlížet do katastru nemovitostí. Na mapě jsem si vyhledala postupně zahrádkářské osady, změřila celkovou rozlohu a zakreslila do mapy. Poté jsem na webu Českého úřadu zeměměřičského a katastrálního spočítala všechny pozemky v osadě a postupně počítala jejich majitele. Některé zahrádkářské osady jsou již značeny v mapě na stránce mapy.cz. Ostatní osady jsem zmapovala díky tomu, že jsem věděla kde se nachází a zbytek jsem našla díky pečlivému prostudování mapy zvoleného území České Budějovice.

6 Výsledky

6.1 Historie zahrádkaření v Českých Budějovicích

Důvody vzniku osad v Českých Budějovicích se neliší od důvodů zakládání osad jinde v České republice, ani jinde v Evropě. Hlavní důvod byla produkce potravin, rekreace a později i snaha zkrášlit zelení obce a města.

„Je vděčné i potěšitelné sledovati vzrůstající snahu zkrášlit zahrádky, bydlení. Zápolení o primát v kráse, touha po zušlechtění a ozdravení těla i ducha, opravdový návrat k přírodě, mluví k nám radostnou řečí. Nejkrásnější výsledky na zahrádce a při zkrášlení našich měst a obcí dosahují zahrádkáři svojí vytrvalostí a důvěrou ve vlastní sílu.“ (Pamětní kniha ČOZS Č. Budějovice). Hned po první světové válce se utvořila myšlenka spolku, který by zkrášloval město České Budějovice. Dne 25. března 1924 byl na schůzce nadšenců založen okrašlovací spolek. Tímto spolkem byly pořádány přednášky o květinách, kde byla například propagována květinová výzdoba balkonů a oken. Členové okrašlovacího spolku též zdobili stadion na Sokolském ostrově, když se zde pořádaly krajské sokolské slety. Jedna z prvních věcí, za které patří spolku zásluha, je založení parčíku. V pamětní knize ČOZS Č. Budějovice se uvádí, že parčík byl vybudován mezi ulicemi Skuherského a Dlouhou. Srovnala jsem mapu z roku 2018 a mapu z roku 1943, kterou vlastní Historický ústav Akademie věd České republiky. V současné době se ulice již nejmenuje Dlouhá, ale je to ulice J. Š. Baara. Zmiňovaný parčík dnes bohužel nenajdeme, protože podlehl zástavbě.

Roku 1935 byl založen Odbor zahrádkářů, který se připojil ke společnosti Přátel zahrad v Praze. Schůzky se nejčastěji uskutečňovaly v různých hostincích v Č. Budějovicích. Na schůzích byl volen například předseda, jednatel a pokladník. Mimo schůze byly konány praktické kurzy pro zahrádkáře, kde přednášel zahradní architekt Josef Vaněk. Od roku 1940 se nikdo funkce kronikáře neujal, tím pádem nejsou žádné záznamy a kronika pokračuje až od roku 1967, kdy se našlo pouze pár informací o schůzích, které proběhly.

Roku 1968 byl založený Ovocnářský odbor, který ale pro malou účast roku 1969 zanikl. Překvapivě byl Ovocnářský odbor znovu založen hned rok poté. Přebytky plodin ze zahrádek byly prodávány v zahrádkářské prodejně. Déle byly pořádány výstavy ovoce a květin. K 8. 1. 1970 má základní organizace 430 členů, k 31. 12. 1973 už bylo 462 členů, ke konci roku 1977 se zvýšil počet členů na 521 a v roce 1978 bylo členů 550.

Protože měl spolek zájem na osvětě mladých generací, pořádal různé soutěže a exkurze. V roce 1979 byli dokonce členové vyzváni ústředním výborem, aby věnovali školám v Č. Budějovicích 200 kg ovoce a oni tak samozřejmě učinili. V tomto roce se též zvýšil počet členů a to na 600. 450 členů je z vnitřního města, 250 z městských obvodů (Čtyři dvory, Rudolfovo atd.). Na závěr roku se konal VI. sjezd svazu, na kterém došlo k přejmenování z ČOZS (Československý ovocnářský a zahrádkářský svaz) na ČZS (Český zahrádkářský svaz).

K 1. 1. 1981 bylo v organizaci již 815 členů, pro které bylo pořádáno minimálně 20 přednášek ročně. Většina členů jsou žadatelé o půdu a čekají, až bude přidělena zahrádka. Okresní výbor má až 700 nových žádostí. Všechny organizační informace dostali členové a žadatelé od pana Wimra, který byl předseda komise pro zajišťování a přidělování půdy. Tento rok byly velmi zajímavé přednášky, například květiny a náš byt, řez ovocných dřevin, zelenina jako lék, o využití humusového koncentrátu a hnojivech, nebo také proběhla degustace ovocných vín a dalších výrobků z ovoce. Mezi roky 1981 a 1983 opět nebyla kronika vedena a zaznamenané jsou pouze termíny členských schůzí a přednášek.

Roku 1984 se ČZS, poprvé po několika letech, nezúčastnil výstavy Země živitelka, protože byl nedostatek financí. Na členské schůzi, která proběhla 7.6.1984, byla uskutečněna přednáška s názvem: „*Atomová elektrárna a životní prostředí.*“ Toto nezvyklé téma vzniklo z důvodu výstavby jaderné elektrárny Temelín, jejíž budování začalo roku 1985. Další činností, kterou uspořádal Český zahrádkářský svaz v Českých Budějovicích, byl například prodej ovoce. Členové ČZS prodávali kvalitní ovoce pro pacienty do krajské nemocnice v Českých Budějovicích. Výkup organizovaly pověřené osoby ČZS, které vykupovali každé úterý od ve Šrámkově ulici. Zahrádkáři mohli prodávat pouze jadrné a peckové ovoce, minimálně po třinácti kilogramech.

Jednou z mnoha akcí uspořádaných ČZS České Budějovice byla roku 1985 například podzimní výstava plodin. Na výstavě bylo k vidění 102 odrůd jablek, odrůdy brambor apod. Déle zde byl oddíl s kompoty, sirupy nebo zavařeninami (obr. č. 5, obr. č. 6).

Obr. č. 5: Výstava plodin (České Budějovice, 1985). Zdroj: Pamětní kniha ČZS České Budějovice

Obr. č. 6: Výstava plodin (České Budějovice, 1985). Zdroj: Pamětní kniha ČZS České Budějovice

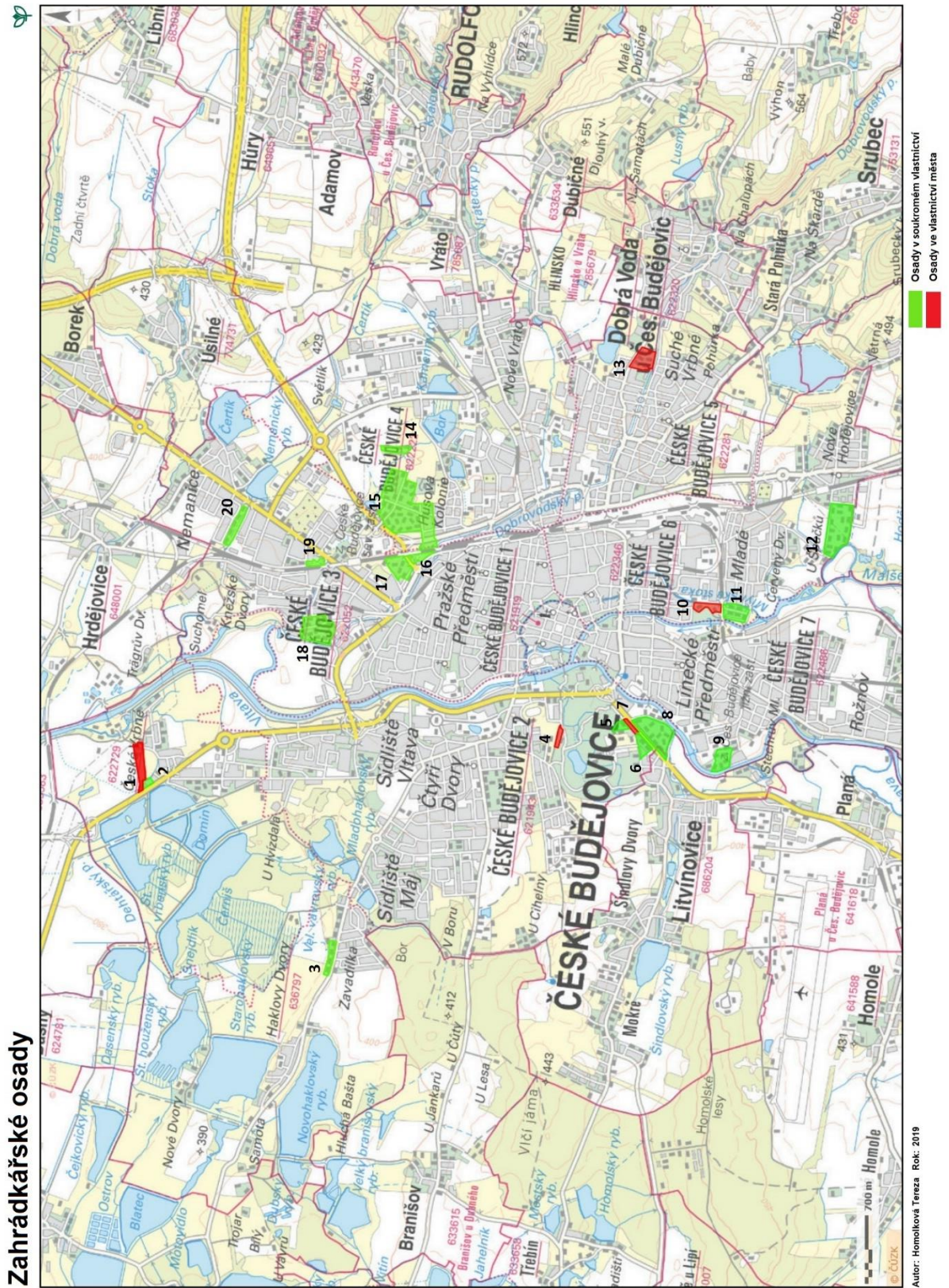
Až do roku 1995 jsou v kronice zaznamenané pouze termíny, kdy probíhaly různé akce pořádané ČZS v Českých Budějovicích.

6.2. Výsledky mapování současného stavu osad

V Českých Budějovicích jsem napočítala 12 osad, které jsem rozdělila na 20 dílčích zahrádkářských osad. Dílčí osady vznikly z důvodu rozdílného vlastnictví zahrad v osadách, nebo z důvodu výrazného přerušení osady, jako například silnicí apod. 15 osad se skládá ze zahrádek v soukromém vlastnictví. Zbýlých 5 osad je na pozemku patřící městu Č. Budějovice a z toho osada č. 1, České Vrbné, patří spolku zahrádkářů České Vrbné. Tím, že zahrady v osadě č. 1 nejsou v soukromém vlastnictví, na mapě č. 1 jsem ji označila červenou barvou, kterou jsou označeny zbývající osady na pozemku města České Budějovice.

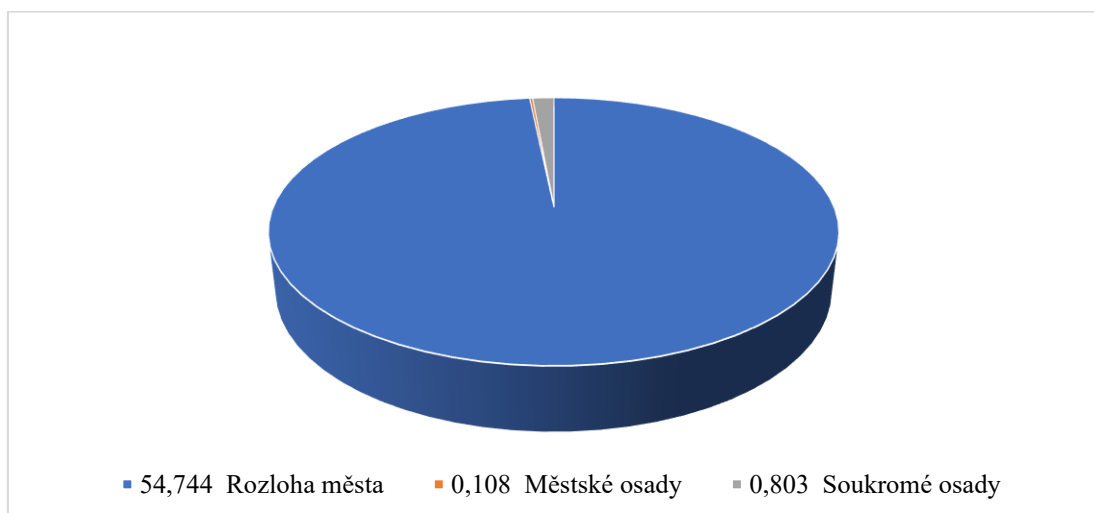
Zahrádkářské osady v Českých Budějovicích mají dohromady výměru 0,910 km², což je 91,1 hektarů. Rozkládají se na 1,6 % z celkové výměry Českých Budějovic. Celkový počet majitelů vlastníků zahrádky v osadách je 1122. Z celkového počtu obyvatel města je to 1,2 %. Poloha zahrádkářských osad je zakreslena na mapě č.1.

Mapa č. 1: Zakreslení zahrádkářských osad

Zdroj: (Internetová aplikace MapoMat). [online]. cit. [14. 2. 2019] Dostupné z: <http://webgis.nature.cz/mapomat/>

Z celkové výměry osad, která je $910\,995\text{ m}^2 = 91,1$ hektarů, patří městu jen $108\,055\text{ m}^2 = 10,8$ hektarů. Většina zahrad v osadách o výměře $802\,940\text{ m}^2 = 80,2$ hektarů, je v soukromém vlastnictví. Zahrádkářské osady se rozkládají na 1,6% plochy z celkové výměry města. Z toho je 89 % zahrad v osadách v soukromém vlastnictví a zbylých 11 % má ve vlastnictví město (graf č. 1).

Graf č. 1: Rozloha zahrad v osadách ve vlastnictví města České Budějovice a soukromých zahrad v osadách z celé výměry Č. Budějovic v kilometrech čtverečních

Roku 2012 se přidala k ČZS v Českých Budějovicích zatím poslední organizace. ČZS v Českých Budějovicích tedy sdružuje k roku 2012 31 zájmových organizací. Poslední zájmová organizace se připojila v roce 2012 a nese název Orchidea. Ne všechny organizace potřebují k pěstování zahradu. Již zmiňovaná Orchidea je spolek lidí pěstující různé druhy orchidejí, které jednotlivci pěstují doma, takže není potřeba vlastnit zahradu. Stejně to mají například pěstitelé kaktusů atp. Územní sdružení ČZS Č. Budějovice mělo k 31.12.2018 celkem 995 členů.

V tabulce číslo 2 jsou vypsány osady, které jsem pojmenovala podle toho, jak jim říkají místní obyvatelé, nebo podle polohy, kde se osady nacházejí. Je možné, že tyto části mají oficiální název odlišný od mnou použitého, avšak jeho zjištění nebylo možné. V případě, že zahrádkářskou osadu rozdělila například nově vzniklá komunikace, použila jsem pro tyto jednotlivé části římské číslice. Dále je v tabulce uvedena rozloha celých osad a počet vlastníků, kterým v osadách jednotlivé zahrádky patří. Počet vlastníků samozřejmě není uveden u pozemků, kde je vlastníkem město. Výše je přiložena mapa se zakreslenými osadami, které jsou označeny i číslem, pod

kterým jsou uvedeny i v tabulce. Z údajů v tabulce je patrné, že největší osadou se zahrádkami v soukromém vlastnictví v Českých Budějovicích je osada č. 15, Husova kolonie. Zahrádky v této osadě mají současně největší počet vlastníků. Naopak nejmenší osada, která má zahrady v soukromém vlastnictví, je za Budvarem a má číslo 19. Tato osada má nejméně vlastníků. Největší osadou na městském pozemku je Suché Vrbné s číslem 13 a nejmenší osada je Stromovka s číslem 4 (obr. č. 7, obr. č. 8).

V tabulce jsou některé osady se stejným názvem, ale mají jiné číselné značení. Důvod stejného názvu je stejná lokalita osad. To, že je název uveden v tabulce víckrát má dva důvody. První důvod stejného jména, ale jiného označení osady je ten, že i když jsou ve stejné lokalitě, tak jedna je na pozemku města a druhá má zahrady v soukromém vlastnictví. Druhý důvod stejného jména, ale jiného označení je, že mezi osadami je výrazné přerušení jako například silnice, železnice, nebo městská zástavba.

	Název	Rozloha v m²	Počet vlastníků
1	České Vrbné I.	31 373	město
2	České Vrbné II.	10 041	19
3	Zavadilka	22 644	37
4	Stromovka	7 891	město
5	Litvínovická I.	11 933	25
6	Litvínovická II.	20 013	43
7	Litvínovická III.	7 986	město
8	Litvínovická IV.	88 921	108
9	U papíren	35 592	37
10	U Maláku I.	23 500	město
11	U Maláku II.	38 698	71
12	U Špačků	110 418	163
13	Suché Vrbné	37 305	město
14	Husova kolonie I.	16 629	15
15	Husova kolonie II.	263 000	363
16	Husova kolonie III.	22 484	27
17	Husova kolonie IV.	42 866	49
18	U Suchomelu	77 909	89
19	za Budvarem	9 940	13
20	Nemanice	31 852	63

Tabulka č. 2: Jednotlivé osady, jejich rozloha a počet vlastníků.

Obr. č. 7: Fotografie nejmenší zahrádkářské osady na okraji parku Stromovka, osada číslo 4 (17.3.2019)

Obr. č. 8: Fotografie nejmenší zahrádkářské osady na okraji parku Stromovka, osada číslo 4 (17.3.2019)

7 Diskuze

Dostat se k informacím ohledně zahrádkových osad ve městě České Budějovice je poměrně složité. Spousta informací se ani dohledat nedá, protože se jejich záznamy nevedou. Práci zabývajících se tématem zahrádkářských kolonií/osad naopak není tak málo, jak jsem zprvu čekala. Tyto práce jsou ale hlavně od studentů humanitních studií a sociálních věd. Tyto práce se zabývají často sociálním životem zahrádkářů v osadách, často jsou prezentovány výsledky dotazníkového šetření, nebo se zabývají konkrétními osadami, a to převážně v Praze (Rolfová, 2012; Matějovská, 2012), případně v Brně (Klouparová, 20019), nikoliv však v Českých Budějovicích. Na druhou stranu existuje studie mapující vztah obyvatel Českých Budějovic k městské zeleni a možným rizikům, které potenciálně v městské zeleni existují (Kušová et al. (2005).

Procentuální zastoupení zahrad jsem našla pouze k městu Brno. V Brně zaujímají zahrady a osady až 10,5 % z celkové plochy Brna. Musíme ale vzít v potaz, že jsou do toho započítány i zahrádky mimo osady (Buček, 2009). V českých Budějovicích zabírají zahrádkářské osady 1,6 % z celkové plochy města. Musíme také přihlídnout k faktu, že plocha města je nadhodnocena tím, že k městu jsou na jihovýchodní straně připojeny vesnice Kaliště a Třebotovice, kde například žádné osady nejsou, ale do plochy města je správné je započítat. Údaje, které nemohu porovnat s žádnou jinou prací, jsou počty majitelů soukromých zahrad, ani osad složených ze soukromých zahrad, nebo osad ležících na pozemku města. Nenašla jsem žádnou práci, které by obsahovala tyto údaje například z jiného města České republiky. Myslím, že je to hlavně proto, že tyto informace nejsou lehké k dostání a souhrnně napsané. Musí se provést vlastní, relativně zdlouhavé, pozorování a postupné získávání dat.

Z dosavadního šetření jsem nezískala relevantní údaje o možném dalším ohrožení zahrádkářských osad v Českých Budějovicích, jako uvádějí některé práce sledující situaci v Brně (Buček, 2009), případně v Plzni (Krejsová, 2004) a v Praze (Valešová, 2011). Poslední jmenovaná práce se také zabývá významností vlastnických vztahů v zahrádkářské osadě v Praze.

Co se ohrožení zahrádkářských osad týče, již několik desítek let se nestalo, aby v Českých Budějovicích zanikla celá osada. Takové štěstí ale nemají například v Brně.

V Brně je vyvíjen velký nátlak na zahrádkáře od developerských společností, tím pádem podléhají osady zástavbě, nebo leží ladem a čeká se jen na vybudování nových domů, či paneláků (Burza, 2017). Také v Praze je zaznamenán úbytek zahrad již od roku 1989. Zahrady nahrazují bytové domy, velké rekreační areály, komerční budovy, nebo také dopravní infrastruktura. V dalším případě zůstanou plochy ležet ladem a v důsledku nehospoďareni zarostou keřovým a stromovým patrem (Spilková a Vágner, 2016).

Kvůli vybudování silnice, která spojuje ulici Nádražní s ulicí Okružní v Českých Budějovicích, přišli tamní zahrádkáři o podzemní vodu ve studnách v důsledku kopání a nutných úprav pro stavbu. Některé zahrádky byly z důvodu výstavby zničeny. Pro kompenzaci bylo rozhodnuto vybudovat městský vodovod v osadě (Fendeková, 2008). Nejen že nebyla voda pro zavlažování úrody, ale došlo tím i k znehodnocení zahrady. Ráz zahrádkářských osad také ničí výstavba rodinných domů. Staví se zde hlavně z důvodu nízké ceny pozemku.

Dalším důvodem pro zánik zahrady může být nezájem lidí o zahrádkaření. Mladá generace o práci na zahrádce neměla zájem, měla jiné aktivity, činnosti, moc práce a neměli potřebu samozásobitelství, protože všechna zelenina či ovoce je snadno k dostání v obchodech (Kundera, 2014). Na územním sdružení ČZS mi bylo řečeno, že v poslední době se ale zájem mladých lidí o samozásobitelství vrací. Zatím co starší generace zahrádkářů chce mít velké množství výpěstku, často se nebojí použít chemické postřiky a opravdu intenzivně pracují, tak mladší generaci zahrádkářů jde spíše o kontakt s přírodou, relaxování a zvelebení si příbytku na pozemku (Matějovská, 2012).

8 Závěr

Historie zahrádkaření v Českých Budějovicích je zachycena v kronice, která byla vedena různými kronikáři. Začíná roku 1924 a končí 1995. Z let některých let jsou informace velmi strohé a zachycují jen termíny schůzí. Z některých let dokonce zápisky chybí úplně, například z let druhé světové války. I přes to je na kronice vidět, že svazu na kronice záleželo. Některé obrázky jsou ručně malované, jsou přiloženy fotografie z výstav, či různých exkurzí, vzpomíná na zesnulé členy ČZS.

Roku 1924 vznikl v Českých Budějovicích okrašlovací spolek, který podporoval květiny za okny či výzdobu stadionu na Sokolském ostrově. V roce 1935 byl založen odbor zahrádkářů, v roce 1968 pak Ovocnářský odbor. Dalším významným datem je rok 1979, kdy na sjezdu svazu došlo k přejmenování Československého ovocnářského a zahrádkářského svazu na Český zahrádkářský svaz. ČZS pořádá každý rok přednášky na různá témata. Témata byla hlavně na témata spojená se zahrádkářstvím, ale také jaké léčivé účinky mají různé plodiny, nebo například i o vlivu nedaleké atomové elektrárny Temelín na životní prostředí. Takhle činný je ČZS i v současné době.

K 31.12. 2018 má územní sdružení ČZS České Budějovice 995 členů. Svaz organizuje různé akce jak pro své členy, tak i pro žáky ze základních a středních škol. Snaží se vzbudit zájem o zahrádkaření už u dětí a mládeže.

Celková plocha, na které se nachází všech 12 zahrádkářských osad, rozdělených na 20 dílčích zahrádkářských osad, je 91,1 hektarů, to je 1,6 % z celkové plochy města. 89 % osad tvoří osady složené ze soukromých zahrad a zbylých 11 % jsou zahrady na pozemku města. Osady na městském pozemku mají 10,8 hektarů a osady složené ze soukromých zahrad mají 80,2 hektarů. Počet lidí vlastnících zahrady v osadách je 1122, to je 1,2 % z celkového počtu obyvatel Českých Budějovic. Myslím, že kdyby se do plochy města nepočítaly již zmíněné vesnice Třebotovice a Kaliště, výsledné procento vyjadřující plochu osad by se výrazněji zvýšilo. Přes to by se procento určitě nevyšplhalo na hodnotu 10,5 %, jako to mají v Brně, i kdyby se do výpočtu započítaly i zahrady mimo osady.

I přes své očividné přínosy, jako je produkce plodin, tvorba mikroklimatu, zadržování vody nebo také poskytování prostoru pro život různým živočichům, se můžeme na internetových diskuzích dočíst spoustu nepříznivých příspěvků o osadách v různých městech. Myslím, že je to nedostatečnou propagací zahrádkaření jako

takového. Například v Berlíně je často u zahrádkářských osad tabule, která popisuje a vyzdvihuje různé funkce zahrádkářských osad (obr. č. 9). Je umístěna v osadě, která je volně průchozí i pro veřejnost. Podobné prostředky by podle mého názoru prospěly i u osad v Českých Budějovicích, nebo kdekoli jinde v České republice.

Vzhledem k nově vytvořeným materiálům v této bakalářské práci by podle mého názoru bylo přínosné navázat a pokračovat prací na toto téma. Mě samotnou překvapilo, jaký pozitivní vliv mají osady na své okolí a jaké, často ne zcela zřejmé, funkce mají. Zahrádkářské osady rozhodně mají své místo a význam ve městech a byla by škoda, kdyby se zmenšovaly, nebo dokonce zanikly.

Obr. č. 9: Informační tabule v zahrádkářské osadě v Berlíně (2015).

Autor: Michael Bartoš

9. Seznam literatury a zdrojů

- BLAŽEK, Bohuslav. S úsměvem idiota proti ideologii. Nová přítomnost, 2002.
- BUČEK, Antonín. Zahrady, zahrádkářské kolonie a město Brno. Literární noviny, 2007, 18.2007: 34.
- CZUDEK, Tadeáš (ed.). Geomorfologické členění ČSR. Academia, 1972.
- DRESCHER, A. W. The German allotment gardens-a model for poverty alleviation and food security in Southern African Cities. In: Proceedings of the sub-regional expert meeting on urban horticulture, Stellenbosch, South Africa. 2001. p. 159-167.
- GIBAS, Petr, et al. Zahrádkové osady: Stíny minulosti, nebo záblesky budoucnosti?. Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, 2013.
- HAJÍČKOVÁ, J. OBYVATELSTVO ČESKOBUDĚJOVICKÉ AGLOMERACE (sociální a demografická prostorová struktura aglomerace). Diplomová práce, Pedagogická fakulta, Jihočeské univerzita, České Budějovice, 2009.
- JELÍNKOVÁ, Marie, Jan ONDŘEJ a Petr VELFEL. Obytná zahrada: představy, možnosti, realizace. Hradec Králové: Paradise Studio, 1997.
- JENSEN, Niels. Allotment guide: Copenhagen and surroundings. De Frie Fugle, 1996.
- KLOUPAROVÁ, P. Zahrádkářská kolonie jako kulturní fenomén. Magisterská práce, Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, Brno, 2009.
- KREČÍK, Přemysl. Péče o sídelní zeleň s ohledem na klimatické změny. Obce a změna klimatu: na cestě k adaptaci. Praha: Týmová iniciativa pro místní udržitelný rozvoj, 77-85. 2016.
- KREJSOVÁ, Dana. Vývoj zahrádkářských kolonií ve městě Chemnitz (Porovnání s městem Plzeň). Bakalářská práce, Pedagogická fakulta, Západočeská univerzita, Plzeň, 2004.
- KUBEŠ, Jan. Chataření a zahrádkaření v nejbližším a blízkém rekreačním zázemí Českých Budějovic. Urbánní geografie Českých Budějovic a Českobudějovické aglomerace II., Banská Bystrica (Ústav vědy a výskumu Univerzity Mateja Bela), 2009, 120-141.
- KUNDERA, Zdeněk. Příměstské zahrádky ve Znojmě. Diplomová práce, Přírodovědecká fakulta, Masarykova univerzita, Brno, 2014
- KUŠOVÁ, Drahomíra; TĚŠITEL, Jan; BARTOŠ, Michael. The media image of the relationship between nature protection and socio-economic development in selected protected landscape areas. Silva Gabreta, 2005, 11.2-3: 123-133.
- LIBROVÁ, Hana. Vlažní a váhaví (kapitoly o ekologickém luxusu). Doplněk, 2003.

- MACL, Otto. Historické kořeny zahrádkářství a vznik ČZS. Str. 2-10. Rukověť zahrádkáře 50 let ČZS, 2006.
- MACL, Otto. Zahrádkářské hnutí. Etapy vývoje, zakladatelé, vznik v regionech, 2002.
- MACL, Otto. Zahrádkářské hnutí–kořeny, tradice, vývoj. ÚR ČZS Hradec Králové, 1999.
- PELEŠKA, Stanislav. 40 let Českého zahrádkářského svazu 1957–1997. Praha 1997, s. 3.)
- PELEŠKA, Stanislav. 25 let práce a činnosti zahrádkářů v ČSR: 1957-1982. Český zahrádkářský svaz, 1982.
- PLETÁNEK, Josef. Zahrádkové kolonie v cizině a u nás. Praha: s.n. 1922
- PROCHÁZKA, Jan Svatopluk. Ochrana přírody a přírodních památek. Český Čtenář, 1927.
- PROCHÁZKA, Jan Svatopluk. Ochrana přírody a přírodních památek; S obr. Jiřího Židlického. Český Čtenář, 1926.
- RETHSCHULTE, Clemens. Schreber, Daniel Gottlob Moritz. In Neue Deutsche Biographie 23, 2007, s. 525–526.
- ROD, Jaroslav. Zelenina na zahrádkách. Str. 18-20. Rukověť zahrádkáře 50 let ČZS, 2006.
- ROLFOVÁ, Eliška. Případová studie zahrádkářské osady Jenerálka. Diplomová práce, Fakulta humanitních studií, Univerzita Karlova, Praha, 2012.
- RYANTOVÁ, Marie. Konvertita a exulant Jiří Holík. Příspěvek k dějinám exilu a problematice konverze v období raného novověku. 2016
- SPIPKOVÁ, Jana; VÁGNER, Jiří. The loss of land devoted to allotment gardening: The context of the contrasting pressures of urban planning, public and private interests in Prague, Czechia. Land Use Policy, 2016, 52: 232-239.
- ŠPETLÍKOVÁ, Denisa. Případová studie zahrádkářské osady Chvalka. Diplomová práce, Fakulta humanitních studií, Karlova univerzita, 2015.
- VÁGNER, Jiří. Vznik a vývoj zahrádkových osad na území Česka. In: Geografie a proměny poznání geografické reality. Sborník příspěvků z Mezinárodní geografické konference, Ostravská univerzita, Přírodovědecká fakulta. 2004. str. 231-237.
- VALEŠOVÁ, Irena. Zahrádka je jediný skutečný zahrádkářův svět, aneb, Případová studie zahrádkových osad Cibulka a Technomat v Praze. 2011.
- VOTRUBEC, Ctibor. Lidská sídla, jejich typy a rozmístění ve světě. Academia, 1980.
- WASSON, Ellis Archer. Dějiny moderní Británie: od roku 1714 po dnešek. Grada, 2010.

Webové stránky:

BURZA, Marek. Zájem o zahrádkářské kolonie neupadá, naopak je problém ji sehnat. [online], [cit. 3.3.2019] Zdroj: https://www.idnes.cz/hobby/zahrada/zajem-o-zahradkarske-kolonie-neupada.A170730_101715_hobby-zahrada_bma

Český hydrometeorologický ústav, 2018 [online], [cit. 2.3.2019] Zdroj: www.portal.chmi.cz

Český statistický úřad, 2016 [online], ČSÚ [cit. 18.2.2019] Zdroj: <https://www.czso.cz>

Český zahrádkářský svaz, 2011 [online], ČZS [cit. 21.1.2019] www.zahradkari.cz
Do Sněmovny dorazil nový návrh zahrádkářského zákona - Deník.cz. Deník.cz, 2016, [online]. [cit. 18.02.2019]. Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/do-snemovny-dorazil-novy-navrh-zahradkarskeho-zakona-20160709.html

FENDEKOVÁ, Pavlína. Český rozhlas, České Budějovice. Nová silnice v Českých Budějovicích připravila zahrádkáře o vodu, 2010 [online], [cit. 15.1.2019] <https://budejovice.rozhlas.cz/nova-silnice-v-ceskych-budejovicich-pripravila-zahradkare-o-vodu-7092635>

Generel zahrádkových osad – podkladová studie 2009, [online], [cit. 14.12.2018], Zdroj: http://arnika.org/soubory/dokumenty/mesta/kauzy/Zahradky/generel_09_podklad_1_verze_PS.pdf

JENSEN, Niels 1996: Allotment Guide - Copenhagen & Surroundings [online]. Kodaň: De Frie Fugle Forlag. [cit. 3. 1. 2019]. Dostupné z: <http://www.cityfarmer.org/DenmarkHistory.html>

KLAUS, Václav. Prezident vetoval zákon o zahrádkářské činnosti. 2010, [online]. [cit. 5.01.2019]. Zdroj: <https://www.klaus.cz/clanky/2614>

LUDVÍK, Matěj. Zahrádkáři chtějí vzkřísit pražské kolonie, brzdí je neochota radnic. Idnes [online]. 2017, 11. 6 2017, [cit. 2019-27-03]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/praha/zpravy/zahradkari-kolonie-praha-zahradky-developeri.A170607_2331132_praha-zpravy_rsr

VAVRUŠKA, František. Encyklopedie Českých Budějovic [online]. [cit. 15.1.2019], Kapitola Podnebí. Zdroj: <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/podnebi>

10. Přílohy

Mapa číslo 2: Hranice města České Budějovice

Zdroj: (Internetová aplikace [Google.com/maps](https://www.google.com/maps)). [online]. cit. [5. 1. 2019] Dostupné z: <https://www.google.com/maps>

Obr. č. 10: Výstava plodin (České Budějovice, 1985). Zdroj: Pamětní kniha ČZS Č. Budějovice

Obr. č. 11: Výstava plodin (České Budějovice, 1985). Zdroj: Pamětní kniha ČZS Č. Budějovice

Obr. č. 12: Výstava plodin (České Budějovice, 1985). Zdroj: Pamětní kniha ČZS Č. Budějovice

Obr. č. 13: Výstava plodin (České Budějovice, 1985). Zdroj: Pamětní kniha ČZS Č. Budějovice

Obr. č. 14: Fotografie nejmenší zahrádkářské osady na okraji parku Stromovka, osada číslo 4 (17.3.2019)

Obr. č. 15: Zahrádkářská osada č. 16 (Husova kolonie III.) 2. 4. 2019

Obr. č. 16: Zahrádkářská osada č. 16 (Husova kolonie III.) 2. 4. 2019